

Soinnillisesta dentaalispirantista suomen murteissa¹

Jos Virtarannan murremonografia kaikessa olennaisessa seuraakin ennestään hiihdettyjä latuja, niin hänen respiittiaikana valmistunut tutkimuksensa *Pääpainollisen tavun jälkeisen soinnillisen dentaalispirantin edustus suomen murteissa* (269 sivua, joista 15 sivua saks. referaattia, 1958, SKS) on täysin itsenäisesti suunniteltu ja ennakkoloolottomasti toteutettu yritys selvittää lopullisesti suomalaisen murretutkimuksen kannalta tärkeä äännehistoriallinen probleemiryhmä. Siinäkin panee merkille aikaisemmasta tutun pyrkimyksen todistusaineiston runsaudella vakuuttaa annetun kuvan luotettavuudesta ja tulosten paikansapitävyydestä. Aiheen laatu ei ole kuitenkaan sallinut jättäytymistä vain tämän varustuksen suojaan. Mitä loitomas menneisyyteen Virtarannan probleemien solmukohdat

siirtyvät, sitä välttämättömämmäksi käy tutkijalle myös niukan aineiston menetelmän soveltaminen. Ei voi kieltää, että hän kaikessa olennaisessa, kauas hypoteesien alueillekin etäännyvässä pohdinnassaan säilyttää lujan otteen ainekseensa ja tukee kronologisia ym. päätelmiään varsin hyväksyttävästi, enimmäkseen myös vakuuttavasti. Pää- ja samalla mielenkiintoisin samoin kuin tuloksiltaan tärkein osa tätä tutkimusta kohdistuu länsimurteiden piirissä historiallisena, varsinkin myöhäisimpänä aikana todetun $\delta > l$ -edustuksen alueen supistumisen tarkkaan selvittelyyn ja tämän edustustavan varhaisimman levinneisyysalueen määrittämiseen. Virtarannan mukaan kyseinen murre-edustus on ollut monin verroin laajalaisempi ja myös iältään huomattavasti vanhempi kuin aikaisemmin on

¹ Otteita Helsingin yliopiston suomen kielen professorin virkaa v. 1959 täytettäessä annetuista asiantuntijain lausunnoista.

uskallettu väittää, vaikka taipumusta samanlaiseen asian tulkitsemiseen on viime aikoina ollutkin havaittavissa. Eräiden Virtarannan todisteina käyttämien yksityistapausten varmuus on kyseenalainen (esim. nimi Vuolenkoski), samoin jää hänen esityksensä pääteorian kannalta liian vähäisen perustelun varaan sinänsä välttämätön teoria, että lukuisat d:llä ja dh:lla merkityt hämäläisalueen nimet (esim. Padasjoki, Padankuosi,

Ridvala) perustuvat kokonaan toisella murrepohjalla syntyneeseen kirjalliseen traditioon. Se antaa ajattelemisen aihetta myös esiagricolalaisen kirjallisen viljelyn selvittelijälle.

Kokonaisuutena Virtarannan uusin teos, jossa moni tärkeä probleemi (mainittakoon lisäksi ajatus lounaismurteisen ja ruots. dentaalispirantin suhteesta ja *arra*-tyypin tulkinta) joutuu tarkastelluksi uusista näkökulmista, on vahva kypsyyden osoitus.

MARTTI RAPOLA